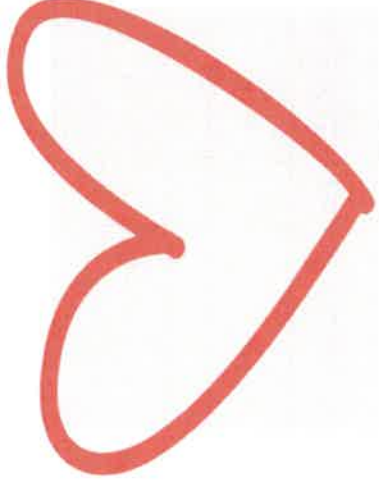

KIUSAAMISEN, HÄIRINNÄN, VÄKIVALLAN JA SYRJINNÄN ENNALTAEHKÄISYN JA PUUTTUMISEN TOIMINTAMALLI

RAKKAUS
ROHKEUS
REIPPAUS

Vetelin kunnan perusopetus

1 JOHDANTO	3
2 KIUASAAMISEN TUNNISTAMINEN	5
3 VASTUUT	7
3.1 Koulun henkilökunnan vastuu.....	7
3.2 Oppilaiden ja huoltajien yhteinen vastuu.....	8
3.3 Kiusaamisen ilmoittaminen sähköisellä lomakkeella.....	9
3.4 Rikosilmoituksen tai lastensuojeluilmoituksen tekeminen.....	9
4 ENNALTAEHKÄISEVÄ TYÖ	10
4.1. Tunne- ja vuorovaikutustaidot.....	10
4.2. Ryhmytyminen.....	11
4.3 Luokanohjaajan tunnit.....	12
4.4 Tukioppilas- ja kummitoiminta.....	12
4.5 Oppilaiden hyvinvointia seurataan säännöllisesti.....	13
4.6 Asiantuntijavierailijat.....	14
5 KIUASAAMISTILANTEIDEN HOITAMINEN	14
5.1 Työparityöskentely.....	15
5.2 Akuuttien tilanteiden hoitaminen.....	15
5.3 Pitkittyneiden ja toistuvien tilanteiden hoitaminen.....	18
5.4 Seuraamukset, tukitoimenpiteet ja tilanteiden seuranta.....	19
5.4 Katusovittelu (Aseman lapset).....	20
6 KOULUN ULKOPUOLISET TUKITOIMET	21
6.1 Ankkuritiimi.....	21
6.3. Someturvan oppimateriaali.....	21
7 TUKIMATERIAALIA	23
7.1 Kiusaamisen vastainen työ (OPH).....	23
7.2 Linkkilista.....	24
LIITE 1	

1 JOHDANTO

Kiusaamisesta on kyse silloin, kun lapsi tai nuori joutuu toisen lapsen tai nuoren tai oppilasryhmän ikävän toiminnan kohteeksi. Kiusaaminen tunnustierteitä ovat toistuvuus, tarkoituksellisuus ja vallankäyttö. Nämä piirteet erottavat kiusaamisen riitelystä ja yksittäisestä häirintä- tai väkivaltatilanteesta. Oppijat ovat yleensä tietoisia siitä, ketä kiusataan ja ketkä kiusaavat. Toisaalta on myös hyvä tiedostaa, että on tapauksia, jotka tapahtuvat muilta ryhmän jäseniltä piilossa.

Kiusaaminen on ryhmäilmiö, joka vaikuttaa koko oppijaryhmään jollain tavalla. Kiusaajan ja kiusatun roolien lisäksi ryhmästä löytyy tyypillisesti kiusaajan apuri, kiusatun puolustaja, hiljaisia hyväksyjä ja passiivisia sivustaseuraajia. Osa oppilaista toimii tavoilla, jotka myötävaikuttavat kiusaamisen jatkumiseen - siitäkin huolimatta, että heidän asenteensa yleensä ovat kiusaamisen vastaisia ja he toivovat, että kiusaaminen saataisiin loppumaan. Tästä syystä myös kiusaamisen vastaiset toimet tulisi suunnata koko ryhmään, ei vain kiusaajiin. Kiusaaminen on monimutkainen ilmiö ja kaikissa tilanteissa ei ole selvää, kuka on kiusaaja ja kuka kiusattu. Vaikka tyypillisesti kiusaamiseen liittyy epätasaaisesti jakautunut vallankäyttö, voivat roolit vaihdella ja eri osapuolet voivat syyllistyä erilaisiin kiusaamisen muotoihin. Mahdollisiin rooleihin liittyvistä epäselvyyksistä huolimatta kiusaaminen on aina vakava asia ja siihen tulee puuttua. Kiusaaminen voi täyttää myös rikoksen tunnusmerkit.

Häirintä voi ilmetä asiattomana vihjailuna ja loukkaavana käytöksenä sanoin tai teoin. Häirintää voi olla kirjoitettujen ja puhuttujen sanojen ja ilmaisujen lisäksi ihmisarvoa loukkaavan materiaalin esittäminen verkossa tai sosiaalisessa mediassa. Vähemmistöön kuuluminen lisää häirinnän riskiä merkittävästi. Häirinnäksi määritellään tilanne, jossa esimerkiksi seksuaaliseen suuntautumiseen, alkuperään tai vammaisuuteen perustuen luodaan toista henkilöä halventava, nöyryyttävä, uhkaava, vihamielinen tai hyökkäävä ilmapiiri.

Lapseen ja nuoreen kohdistuvassa seksuaalisessa häirintä on kyseessä silloin, kun heidät altistetaan ikään kuulumattomalle sanalliselle, sanattomalle tai fyysiselle, seksuaaliselle ei-toivotulle käytökselle. Seksuaalinen häirintä voi olla esimerkiksi seksuaalisesti vihjailevia eleitä ja ilmeitä, epäasiallisia seksuaalisia tai kaksimielisiä puheita ja vitsejä, vartaloa ja pukeutumista koskevaa epäasiallista kommentointia, seksuaalisten sisältöjen lähettämistä sosiaalisen median kanavissa tai yksityis- tai ryhmäviesteissä (esim. WhatsApp-, Snapchat, tekstiviestit, sähköpostit, puhelinsoitot), fyysinen koskettelu ja lähentely, sukupuoliyhteyttä tai muuta sukupuolista kanssakäymistä koskevat ehdotukset tai vaatimukset. Seksuaalinen häirintä loukkaa henkilön psyykkistä tai fyysistä koskemattomuutta. Häirinnälle on tyypillistä sen toistuvuus, mutta

se voi olla myös yksittäinen teko. Vakavimmillaan seksuaalinen häirintä voi muuttua seksuaaliseksi väkivallaksi ja rikokseksi kuten raiskaus, sen yritys tai seksuaalinen ahdistelu. Seksuaalista häirintää voi tehdä lapsen tai nuoren ikäoveri, muun ikäinen lapsi tai aikuinen.

Grooming tarkoittaa aikuisen tietoista ja tavoitteellista toimintaa, jolla pyritään seksuaaliseen kontaktiin lapsen kanssa tai houkutellaan lapsi tekemään seksuaalisia tekoja netissä, netin ulkopuolella tai molemmissa. Lasta voidaan houkutella esimerkiksi lähettämään itsestään seksuaalissävyytteisiä kuvia. Rikoslaisissa säädetään rangaistavaksi lapsen houuttelemisen seksuaalisiin tarkoituksiin eli niin sanottu grooming. Säännöksen nojalla lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön tai sukupuolisiveellisyttä loukkaavan kuvan levittämiseen tähtäävistä teoista rangaistaan. Tunnusmerkistö täyttyy, kun tekijä ehdottaa tapaamista tai muuta kanssakäymistä lapsen kanssa siten, että ehdotuksen sisällöstä tai olosuhteista muuten ilmenee tekijän tarkoituksena olevan edellä mainittujen rikosten tekeminen. Hälyttävää on, että nuorilla tunnistetut ilmiöt ovat jo pitkään olleet arkipäivää ja siten normalisoituneet eikä niistä läheskään aina kerrota aikuiselle, vaan nuoret yrittävät itse hoitaa tilanteita esimerkiksi estämällä käyttäjiä.

Syrjintää tarkoittaa sitä, että ihmistä kohdellaan huonommin kuin toisia jonkin henkilökohtaisen ominaisuuden perusteella. Yhdenvertaisuuslain mukaan ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen, tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Väkivalta on fyysisen voiman tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista, mikä voi kohdistua ihmiseen itseensä, toiseen ihmiseen, ihmisryhmään tai omaisuuteen. Väkivalta voi johtaa fyysisen tai henkisen vamman syntymiseen, kehityksen häiriintymiseen ja pahimmillaan jopa kuolemaan. Väkivallan teot voivat olla fyysisiä, henkisiä tai seksuaalisia. Tärkeä on muistaa, että fyysinen väkivalta ei välttämättä aina jätä näkyviä jälkiä.

Kiusaaminen voi täyttää myös rikoksen tunnusmerkit. Näitä ovat esimerkiksi vapaudenriisto, pahoinpitely, kunnianloukkaus, varastaminen, tavaroiden vahingoittaminen tai hävittäminen, pakottaminen uhrille nöyryyttävään tai vahingollisiin tekoihin, yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen, identiteettivarkaus ja laiton uhkaus. Rikokseen voi syyllistyä myös yllyttämällä rikoskumppania tai avustamalla rikoksen toteutumista.

2 KIUSAAMISEN TUNNISTAMINEN

Kiusaamisen muodot voivat olla vaihtelevia ja kiusaamista voi tapahtua niin koulussa kuin lapsen tai nuoren vapaa-ajalla. Kiusaaminen voi olla suoraa, jolloin se näkyy kaikille tai epäsuoraa kuten ryhmän ulkopuolelle jättämistä tai nettikiusaamista. Hienovarainen epäsuora kiusaaminen jää usein piiloon aikuisilta. Kiusaamisella, häirinnällä ja väkivallalla on erilaisia muotoja ja ne kietoutuvat usein toisiinsa.

Kuvio 1. Esimerkkejä kiusaamisesta

Epäsuora kiusaaminen	Sanallinen kiusaaminen	Häirintä ja verkkokiusaaminen	Fyysinen kiusaaminen ja väkivalta
<ul style="list-style-type: none"> Huomiotta jättäminen Pahan puhuminen selän takana Selän kääntäminen Ryhmästä eristäminen Halveksunta elein tai ilveilemällä Huokailu tai vaikeneminen Kiusaajan pyrkimykset vaikuttaa muihin, jotta he suhtautuisivat negatiivisesti kiusattuun Poistuminen paikalta, kun kiusattu tulee Kiusaamisen sivustaseuraaminen Tavaroiden ottaminen ja piilottaminen Seuraaminen esimerkiksi koulumatkalla Kiusaamisen väheksyminen, "tää on vain läppää" Höydyn hakeminen toisesta; on kiusatun kaveri vain silloin, kun tarvitsee jotakin 	<ul style="list-style-type: none"> Nimittely Kiristäminen Ylyttäminen (esimerkiksi näpistely tai päihtedien kokeilu) Nauraminen Kuiskuttelu Matkiminen Tahallinen ärsyttäminen Pelottelu Uhkailu Seksuaalissävyytteinen puhe Teennäinen/ivallinen kiinnostus kiusatun asioihin/tekemisiin Ehtojen asettaminen; jos teet näin tai sinulla on esimerkiksi tietyt vaatteet, pääset kaveriporukkaan Toisen harrastusten, kokemusten, tarpeiden vähättely Perheenjäsenten haukkuminen 	<ul style="list-style-type: none"> Perättömien juorujen levittely Mustamaalaus Kiristäminen Ahdistelu ja häirintä, esimerkiksi tuntemattomana soittaminen Yksityisen tiedon jakaminen Valeprofiilin luominen Somealustoilta estäminen tai eristäminen Ryhmään liittäminen ilman lupaa Valokuvien tai videoiden/muokattujen videoiden julkaisu/levittäminen ilman lupaa Huijaaminen yksityisen tiedon jakamiseen 	<ul style="list-style-type: none"> Tönnöminen Fyysisen kontaktin ottaminen luvatta Tavaroiden varastaminen, rikkominen, sotkeminen Tavaroiden lainaaminen Kiusaamismielessä Vaatteista repiminen Lyöminen, potkiminen ja täpsiminen Päälle sylkeminen Vaarallisilla esineillä uhkailu Piirittäminen tai joukkovoimalla uhkaaminen Kulun estäminen tai tilaan lukitseminen Seksuaalissävyytteinen koskettelu Pakottaminen seksuaaliseen tekoon Pakottaminen Kotirauhan häirintää Häirintä yöaikaan

Taulukossa 2. esitetyt asiat voivat kertoa oppilaan kokemasta kiusaamisesta, väkivallasta tai häirinnästä. Nämä merkit voivat kertoa myös muista oppilaan hyvinvoinnin haasteista. Kiusattu oppilas voi pyrkiä myös peittelemään tilannetta tai vähättelemään sitä. Oppilaan muuttuneen olemukseen tai käyttökseen liittyvät asiat on hyvä ottaa matalalla kynnyksellä keskustelun aiheeksi. Tarvittaessa voidaan tarjota myös Lapset puheeksi -keskustelua.

Kuvio 2. Kiusaamisesta, väkivallasta ja häirinnästä kertovia merkkejä

Kiusaamisesta, väkivallasta ja häirinnästä kertovia merkkejä

Koulunkäynti	Sosiaaliset suhteet	Terveys ja hyvinvointi	Tavarat ja omaisuus
<ul style="list-style-type: none"> Haluttomuus tulla kouluun ja siitä johtuvat selittämättömät poissaolot Oppilaan poissaoloissa on tietty kaava ja hän on esimerkiksi aina samoilta tunneilta pois Oppilaan koulumatkoihin kuluu enemmän aikaa tai hän alkaa käyttää vaihtoehtoisia reittejä Koulumenestyksen lasku Uppoutuminen omiin ajatuksiin, vaikeus keskittyä 	<ul style="list-style-type: none"> Oppilaan kaveripiiri vaihtuu tai katoaa kokonaan Oppilaalla on vain vähän ystäviä tai kontakteja Oppilas ei halua harrastaa tai hän lopettaa aiemmin mieluisan harrastuksen Oppilas hiljenee, kun kiusaaja tulee tilaan Oppilaan puhelimeen tulee outoja viestejä epätavallisiin aikoihin Oppilas selkeästi pahastuu niistä, mutta ei halua välttämättä kommentoida asiaa Toistuvasti havaittavissa oleva yksinäisyys Sulkeutuminen ja haluttomuus puhua ongelmien syistä Oppilas raivoaa aikuiselle, johon on aiemmin luottanut Oppilas aikaa kohdella huonosti sisarusiaan 	<ul style="list-style-type: none"> Selkeät muutokset käyttäytymisessä Muutokset ruokailutottumuksissa Oppilaalla on selittämättömiä mustelmia Oppilaalla on toistuvia terveysongelmia kuten päänsärkyä tai mahakipua Oppilas muuttuu lyhytpinnaiseksi ja saa selittämättömiä raivokohtauksia Oppilaan hymy katoaa Oppilaalla on uniongelmia (esimerkiksi vaikeus nukahtaa tai painajaisia) Oppilas muuttuu ahdistuneeksi, pelokkaaksi tai hiijaiseksi 	<ul style="list-style-type: none"> Koulutavaroiden jatkuva puuttuminen, rikkoutuminen tai hukkaaminen Oppilaan rahan käyttö lisääntyy Pyörä menee jatkuvasti rikki tai pyöränkumit ovat usein puhki Oppilaan vaatteet katoavat, rikkoutuvat tai sotkeentuvat usein koulupäivän aikana

3 VASTUUT

Kaikilla opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Väkivallan, kiusaamisen, häirinnän ja syrjinnän ehkäisy sekä niihin puuttuminen kuuluvat kaikille koulu yhteisössä työskenteleville. Koulun järjestyssäännöissä sanotaan, että väkivaltaa, kiusaamista, häirintää, syrjintää ei hyväksytä. Koululla on **velvollisuus ilmoittaa tietoensa koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta väkivallasta**, kiusaamisesta, häirinnästä tai syrjinnästä niihin syyllystyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

3.1 Koulun henkilökunnan vastuu

Kiusaamisen vastaisen työ on tehokasta ja vaikuttavaa, kun koko henkilöstö toimii samojen periaatteiden mukaisesti. Vastuiden ja toimintatapojen tulee olla selkeitä koko henkilöstölle, oppijoille ja huoltajille. Henkilökunta perehdytetään kiusaamisen vastaiseen työhön. Sovitut toimintatavat sekä sääntöjen ja seuraamusten selkeys luovat turvallisuuden ja ennustettavuuden tunnetta oppijoille. Kiusaamisen vastaisesta toimintamallista tiedotetaan koulun henkilökunnan lisäksi myös oppilaita sekä heidän vanhempiaan. Näin he ovat tietoisia menettelytavoista, joilla kouluissa toimitaan koulukiusaamisen ehkäisemiseksi sekä miten kiusaamiseen puututaan.

Koulu yhteisöä tukeva **yhteisöllinen oppilashuolto** edistää koulun ja opiskeluympäristön hyvinvointia, terveellisyttä ja turvallisuutta ja yhteisöllistä toimintaa sekä edistää oppilaiden terveyttä ja hyvinvointia (Vetelin [W](#) Opiskeluhuollon suunnitelma 12032024.docx). Koulun arvojen ja toimintakulttuurin tulee perustua yhteisöllisyyteen ja koulun aikuisten tulee kannustaa oppilaita kiusaamiseen puuttumiseen, kiusatun puolustamiseen ja tilanteista kertomiseen aikuisille, ilman huolta mahdollisista negatiivisista seurauksista. Koulun aikuisten tulee korostaa, että kiusaamiseen puuttuminen on jokaisen vastuulla. Oppilaiden kanssa keskustellaan säännöllisesti, miten he voivat turvallisesti puuttua ja tuoda esille havaitsemaansa kiusaamista.

Jokainen koulussa työskentelevä aikuinen on velvollinen puuttumaan kiusaamiseen. Koulun henkilökunta on vastuussa, että välituntisin on riittävä välituntivalvonta. Koululla on järjestyssäännöt, joita jokaisen tulee noudattaa. Luokat voivat laatia myös luokkien omat yhdessä sovitut ja jokaisen oppilaan allekirjoittamat säännöt, joissa otetaan huomioon kunnioitettava käytös muita kohtaan

Koulun tulee tarjota tukea sekä kiusatulle että kiusaajalle. Kiusaamiseen puuttumisella viestitetään, että olemme vastuussa toinen toisistamme ja jokaisella on ihmisarvo, jota ei saa kiusaamisella riistää. Yhteisesti sovittujen sääntöjen avulla oppilaille ja huoltajille välittyy tieto siitä, että koulu puuttuu kiusaamiseen. Kiusaamistilanteissa ja niiden selvittämisessä korostetaan sitä, että oppilas itse ymmärtää oman toimintansa seuraukset ja osaa asettua toisen asemaan. Syytelyn sijaan keskitytään ratkaisujen löytämiseen. Kiusaamiseen kiinnitetään jatkuvasti huomiota ja pyritään ennaltaehkäisyyn.

3.2 Oppilaiden ja huoltajien yhteinen vastuu

Vanhemmalla/huoltajalla on ensisijainen kasvatusvastuu lapsesta. Lapsen tai nuoren käytöksen muutos voi liittyä hänen kokemaansa kiusaamiseen koulussa tai vapaa-ajalla. Viimeistään silloin on pohdittava, mitä tekijöitä käytöksen muutoksen taustalla on. Lapsen ja vanhemman luottamuksellinen suhde auttaa selvittämään myös mahdollisia kiusaamistapauksia. Yhteinen hetki päivässä lapsen tai nuoren kanssa, ja kiinnostus hänen arjen asioistaan ovat tärkeitä luottamuksen rakentumisessa. Usein riittävät kysymykset, miten päivä on sujunut koulussa ja kenen kanssa olet viettänyt välitunteja. Huoltajien on hyvä olla tietoisia siitä, millä verkkoalustoilla lapsi ja nuori käy ja keitä hän siellä tapaa. Jos kiusaaminen verkossa tai sosiaalisessa mediassa tulee ilmi koulupäivän aikana, on siihen puututtava koulussa ja siitä tehtävä lain mukaiset ilmoitukset huoltajille ja tarvittaessa viranomaisille.

Oppilailla on koulu yhteisön jäsenenä oma vastuunsa kiusaamisen vastaisessa toiminnassa. Perusopetuslain mukaisesti oppilailla on velvollisuus käyttäytyä muita kiusaamatta ja toimittava siten, ettei hän vaaranna muiden oppilaiden, koulu yhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta ja terveyttä. kuuluu reilu ja arvostava suhtautuminen koulukavereihin ja henkilöstöön sekä yhteisten sääntöjen noudattaminen.

3.3 Kiusaamisen ilmoittaminen sähköisellä lomakkeella

Oppilas, oppilaan huoltaja, luokkakaveri tai joku muu, jolle huoli herää, voi ilmoittaa kiusaamisesta sähköisellä lomakkeella. Sähköinen lomake löytyy Wilimasta, Pedanetistä ja koulun Instagram-tiiltä. Ilmoituksen voi tehdä sähköisen lomakkeen kautta anonyymisti tai nimellä. Ilmoitettua kiusaamista lähdetään selvittämään kiusaamisen vastaisen toimintamallin mukaisesti.

3.4 Rikosilmoituksen tai lastensuojeluilmoituksen tekeminen

Vaikka kiusaamista ei terminä erikseen ole rikoslaisa, niin siinä käytetyt keinot voivat täyttää rikoksen tunnusmerkistön. Näitä ovat esimerkiksi pahoinpitely, vapaudenriisto, varastaminen, kunnianloukkaus, tavaroiden vahingoittaminen tai hävittäminen, pakottaminen uhrille nöyryyttävään tai vahingollisiin tekoihin, yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen, identiteettivarkaus ja laiton uhkaus. Rikokseen voi syyllistyä myös yllyttämällä rikoskumppania tai avustamalla rikoksen toteutumista. Pahoinpitely, törkeä pahoinpitely ja alle 18-vuotiaaseen kohdistunut lievä pahoinpitely ovat virallisen syytteen alaisia ja niistä koulu tekee ilmoituksen poliisille. Väkivallan kohteeksi joutuneen oppilaan on käytävä kouluterveydenhoitajalla/terveyskeskuksessa vammojen toteamiseksi ja niiden hoitamiseksi. Useimmat omaisuuteen kohdistuvat rikokset, identiteettivarkaus ja loukausrikokset ovat yleisimmin asianomistajarikoksia ja niistä asianomistaja voi tehdä rikosilmoituksen, vaikka koulun osalta asiaa olisi hoidettu muutoin. Epäselvissä tilanteissa konsultoidaan Ankuri-tiimiä. Kiireellisissä tilanteissa jokaisella on velvollisuus auttaa ja tarvittaessa soittaa hätänumeroon 112.

Jos epäillään lapsen tai nuoreen kohdistunutta virallisen syytteen alaista rikosta, on opetustoimeen kuuluvalla henkilöstöllä velvollisuus tehdä rikosilmoitus poliisille ja lastensuojeluilmoitus sosiaalitoimeen. Ilmoituksesta tiedotetaan myös huoltajaa paitsi silloin, jos epäillään, että huoltaja on uhkan aiheuttaja.

Oppilaan väkivaltaisesta käytöksestä (joko itseään tai muita kohtaan) tehdään lastensuojeluilmoitus oppilaan ikä- ja kehitystaso huomioiden.

4 ENNALTAEHKÄISEVÄ TYÖ

4.1. Tunne- ja vuorovaikutustaidot

Kouluyhteisössä on tärkeää panostaa oppilaiden turvallisuuden ja yhteisöllisyyden tunteeseen. Oppilaiden kunnioitava kohtaaminen ja nähdäksi tuleminen voivat omalta osaltaan ehkäistä kiusaamista koulu yhteisössä. Koko koulu koskevat kiusaamisen ennaltaehkäisy ja puuttumisen -ohjelmat vähentävät kiusatuksi joutumista ja toisten kiusaamista. Kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ennaltaehkäisyssä korostetaan vuorovaikutustaitojen oppimista sekä yhteistyötaitoja. Kiusaamistilanteissa ja niiden selvittämisessä korostetaan sitä, että oppilas itse ymmärtää oman toimintansa seuraukset ja osaa asettua toisen asemaan. Asiaan kiinnitetään jatkuvasti huomiota ja pyritään ennaltaehkäisyyn. Luokissa harjoitellaan lukuvuoden aikana sosiaalisia taitoja sekä tunne-, vuorovaikutus- ja ryhmätyöskentelytaitoja.

TCM-menetelmä on positiivinen ryhmänhallintamenetelmä, jossa painopiste on ammattilaisen työotteen kehittämässä. Menetelmää käyttämällä oppilaan tai oppilasryhmän haastavaa käyttäytymistä voidaan ennaltaehkäistä ja jo olemassa olevia käyttäytymisen haasteita vähentää. Vetelin alakoulujen henkilökunta on koulutettu TCM-menetelmään.

Positiivisen käyttäytymisen ryhmänhallintamenetelmä on yläkouluun tarkoitettu ryhmänhallintamenetelmä, johon koulutetaan lukuvuonna 2024-2025 Vetelin yläkoulun henkilökuntaa

Huomaa hyvä! -toimintamalli perustuu positiivisen pedagogiikan tutkimukseen. Esi- ja perusopetuksen toimintakulttuurin ja hyvinvoinnin edistämiseksi Vetelin kunnan koulujen henkilökuntaa koulutetaan syksyllä 2024 laajemmin Huomaa hyvä! -toimintamalliin ja kokonaisuus tulee sisältämään myös materiaalia tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettamiseen ja oppimiseen.

4.2 Ryhmytyminen

Ryhmyttäminen tarkoittaa prosessia, jossa ryhmän jäsenten välistä tuntemista, keskinäistä luottamusta, turvallisuutta ja viestintäkykyä tietoisesti kehitetään ja ylläpidetään. Hyvin ryhmytynyt luokka edistää oppimista, oppilaiden hyvinvointia ja voi ennaltaehkäistä kiusaamista. Ryhmyttämiseen panostaminen on välittävän yhteisön yksi merkki. Ryhmytyminen ei kuitenkaan tapahdu pelkästään yhden oppitunnin tai päivän aikana, vaan ryhmyttäminen on jatkuvaa. Oppilaan oma luokanopettaja/-ohjaaja ryhmyttää oppilaita ympäri vuoden. Oppilaiden ryhmyttämistä tulee tukea säännöllisesti.

Ryhmyttämisen toteuttamistapoja:

- Oppilaita ryhmytetetään säännöllisesti lukuvuoden aikana (kun uusi luokka aloittaa yhdessä, lomien jälkeen ja kun joku siirtyy pois luokalta tai kun luokkaan tulee uusi oppilas, kaikissa muutostilanteissa ja esim. kiusaamistapausten/yksinäisyyden kohdalla).
- toukokuussa pidetään ryhmytymispäivät 4. ja 6. luokan oppilaille ja elokuussa 8. luokan oppilaille.
- Opiskeluhoolto tukee oppilaiden ryhmyttämistä.
- Koulussa pidetään kouluhyvinvointiin liittyviä **teemajaksoja** (esim. tervehtiminen, toisen huomioiminen, erilaisuuden hyväksyminen). Teemat valikoidaan esimerkiksi kouluterveyskyselyn tulosten tai koulussa esiintyvien ilmiöiden pohjalta.
- Nepsy-koordinaattori pitää syksyisin kaikille luokille ryhmytymistunnin. Tarvittaessa ryhmytymistunteja voidaan kohdennetusti pitää enemminkin.
- **Koulunuorisotyöntekijä** kasvattaa yhteisöllisyyteen, ehkäisee syrjäytymistä ja kiusaamista sekä tekee positiivisella asenteella yhteistyötä oppilaiden ja koulun henkilökunnan kanssa kouluviihtyvyyden parantamiseksi esimerkiksi ryhmyttämällä ja toteuttamalla oppilaiden ideoita.
- Oppitunteihin ja luokanohjaajan tunteihin sisällytetään pieniä ryhmytymistä tukevia hetkiä. Hyödynnetään Huomaa hyvä! -materiaalia.
- Luokat voivat laatia luokkien omat yhdessä sovitut ja jokaisen oppilaan allekirjoittamat säännöt.
- Pari- ja ryhmätöillä sekä istumajärjestyksellä ja -järjestystä vaihtamalla voidaan vaikuttaa ryhmytymiseen. Opettaja päättää istumajärjestyksestä sekä siitä, miten parit/ryhmät muodostetaan ryhmätöitä varten.

4.3 Luokanohjaajan tunninit

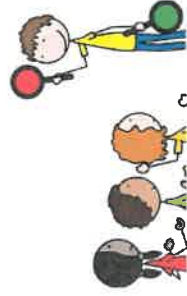
Luokanohjaajan merkitys yläkoulussa oppilaiden kouluun kiinnittymisessä on merkittävä. Luokanohjaajan tunninit pidetään kerran kuukaudessa. Jokainen luokanohjaaja käy tunneilla läpi asioita, jotka löytyvät luokanohjaajan käsikirjasta sekä tunne- ja vuorovaikutustaitoja Huomaa hyvä! -materiaalin mukaisesti.

4.4 Tukioppilas- ja kummitoiminta

Tukioppilas- ja kummitoiminnan avulla edistetään toiset huomioivia käyttäytymistä ja torjutaan yksinäisyyttä. **Tukioppilastoiminnan** ydintehtävä on nuorten osallisuus, kouluhyvinvointi ja kiusaamisen ennaltaehkäisy. Toiminnassa huomioidaan oppilaiden toiveet ja ideat. Tukioppilaat rakentavat koulun sisäistä ryhmähenkeä ja kiusaamisen vastaista normia sekä huolehtivat, ettei kukaan jäisi yksin. Vetelissä koulunuorisotyöntekijä vastaa tukioppilasohjauksesta, mutta tukioppilastoiminnalle tarvitaan koko koulu yhteisön tuki. Tämän vuoksi on tärkeää, että koko koulu yhteisön kanssa käydään läpi, mihin tarpeeseen tukioppilastoiminta vastaa ja mitä tukioppilastoiminnalla tavoitellaan. Lukuvuoden alussa tukioppilaat voivat olla mukana ryhmäytämishetkissä. Lisäksi tukioppilaat voivat järjestää erilaisia tapahtumia ja tempauksia. Välitunnit ovat usein tilanteita, joissa kiusaamista voi esiintyä. Tukioppilaat voivat ideoida ja toteuttaa välituntitoimintaa. Vaikka kiusaamistilanteiden selvittely onkin aikuisten vastuulla, voivat tukioppilailla olla kuitenkin merkittävä rooli kiusaamisen huomaamisessa ja kiusattujen tukemisessa.

Kummi luokkatoimintaa toteutetaan pitkin vuotta. Oppilaat saavat myös osallistua kummi luokkatoiminnan ideointiin ja suunnitteluun. Kummi luokat istuvat esimerkiksi erilaisissa koulun juhlatilaisuuksissa vierekkäin.

Kummi oppilasloukat Vetelissä

- 5.luokkalaiset ovat eskareiden kummeja
- 6.luokkalaiset ovat 1.luokkalaisten kummeja
- 7.luokkalaiset ovat 2.luokkalaisten kummeja
- 8.luokkalaiset ovat 3.luokkalaisten kummeja
- 9.luokkalaiset ovat 4.luokkalaisten kummeja

4.5 Oppilaiden hyvinvointia seurataan säännöllisesti

Oppilaiden hyvinvointia seurataan säännöllisesti kouluterveyskyselyn, kiusaamiskyselyn ja poissaolotilastojen avulla. Kouluterveyskysely tehdään säännöllisesti kahden vuoden välein. Siihen vastaavat 4., 5., 8. ja 9.-vuosiluokan oppilaat. Koulunuorisotyöntekijä toteuttaa kiusaamiskyselyn vuosittain vähintään kerran ja tarvittaessa useammin ala- ja yläkoululaisille. Oppilaiden hyvinvointia seurataan myös maakunnallisen perusopetuksen laadun arvioinnin perusteella. Tähän vastaavat 5.luokkalaiset ja heidän huoltajat, 8.luokkalaiset ja heidän huoltajat ja lukion 2.vuosikurssin opiskelijat ja koulun ja oppilaitoksen henkilökunta. Kyselyn perusteella saadaan tietoa mm. osallisuudesta, ruokatottumuksia, unesta ja kodin koulun yhteistyöstä. Tuloksia hyödynnetään opiskeluhuollon vuosikellossa, kiusaamisen ennaltaehkäisemisessä sekä siihen puuttumisessa. Kyselyiden tulokset käsitellään Kasvun tuen johtoryhmässä ja koulukohtaisessa opiskeluhoitoryhmässä. Tuloksista tiedotetaan myös oppilaita ja heidän huoltajia.

Linkki 3.-6.luokkalaisten kiusaamiskyselyyn [Kiusaamiskysely 3.-9.luokille](#)

Linkki 1.-2.luokkalaisten kiusaamiskyselyyn [Kiusaamiskysely 1.-2.luokille](#)

4.6 Asiantuntijavierailijat

Vuositain kutsutaan asiantuntijoita/kokemusasiantuntijoita/ankkuritimi/poliisi vierailemaan ja luennoimaan ajankohtaisista ilmiöistä esim. hyvinvoinnista, kiusaamisesta ja päihteiden käytön vaaroista. Näiden lisäksi Vetelin kunnalla on sopimus Ehyt ry:n kanssa. Ehyt ry järjestää alakoulu- ja yläkouluikäisille ennaltaehkäisevään päihdetyöhön ja some- ja peliriippuvuuteen liittyvät opetustunnit. Vanhempainiltoihin kutsutaan säännöllisin väliajoin asiantuntijavierailijoita ajankohtaisiin ilmiöihin liittyen.

5 KIUUSAAMISTILANTEIDEN HOITAMINEN

Koulun henkiökunnan tulee puuttua kiusaamiseen aina, kun sellaista havaitaan. Kiusaamistilanteen kartoituksen aloittaa se koulun aikuinen, joka on ensimmäisenä saanut tietää kiusaamisesta tai nähnyt kiusaamistilanteen. Apuna voi olla muita henkilökunnan jäseniä tai työntekijä Kasvun tuen ryhmästä. Kiusaamistilanteen kartoitus tehdään rauhallisessa paikassa ja osallisia kuullaan yksitellen. Jos kiusaamistilanteen kartoituksen aloittanut ei ole oppilaan oma luokanopettaja/-ohjaaja, tulee akuutin kiusaamistilanteen purkamisen jälkeen keskustella oppilaan luokanopettajan/-ohjaajan kanssa ja sopia hänen kanssaan työnjaosta ja jatkotoimenpiteistä.

Alaikäisten oppilaiden kohdalla huoltaja on tiedotettava kiusaamistilanteesta mahdollisimman pian. Oman lapsen joutuminen kiusatuksi tai osallisuus kiusaamis-, väkivalta-, - tai häirintätilanteissa voi olla huoltajallekin vaikea tilanne ja herättää huoltajassa monenlaisia tunteita. Huoli, pelko, epävarmuus, häpeä, suru ja viha ovat vaikeita ja kuormittavia. Ne saattavat näyttäytyä ulospäin esimerkiksi huoltajan aggressiivisuutena, epäasiallisena käyttäytymisenä tai asian kieltämisenä. Sensitiivisyys, myötätunto sekä ratkaisukeskeinen lähestymistapa kiusaamistilanteiden selvittelyssä ovat äärimmäisen keskeisiä. Huoltajille on tultava olo, että koulun henkilökunta tekee parhaansa tilanteen selvittämiseksi ja kaikkien osallisten hyvinvoinnin ja turvallisuudentunteen vahvistamiseksi.

5.1 Työparityöskentely

Kiusaamistapauksen tullessa tietoon, on kiusaamisen selvittelyn varhaisessa vaiheessa hyvä ottaa mukaan toinen koulun työntekijä. Kiusaamistilanteen selvittelyssä työparityössä keskeistä on työntekijöiden välinen ajatusten vaihto, tilanteen selvittelyn reflektointi, vastuun ja tehtävien jakaminen sekä tarvittaessa nopeakin työskentelyn painopisteen muuttaminen. Yksin kiusaamistilannetta selvittäessä ei välttämättä huomaa kaikkea ja tällöin ei ole välttämättä mahdollisuuksia tehdä nopeita muutoksia suunnitelmiin. Kiusaamistilanteiden selvittely on kuormittavaa myös henkilökunnalle ja työparityöskentely tukee myös työntekijöiden hyvinvointia ja työssäjaksamista, mikä edesauttaa kiusaamistilanteen onnistunutta selvittelyä.

5.2 Akuuttien tilanteiden hoitaminen

Akuuttien kiusaamistilanteiden kohdalla on tärkeää, että se koulun aikuinen, joka on havainnut kiusaamisen, puuttuu siihen. Kaikkiin väkivaltatilanteisiin puututaan välittömästi. Tilanne pyritään rauhoittamaan nopeasti paikalla olevan henkilökunnan voimin. Jos tilannetta ei saada omin keinoin rauhoittumaan, kutsutaan poliisi paikalle. Väkivallan käyttäminen on aina rikos. Pahoinpitely, törkeä pahoinpitely ja alle 18-vuotiaaseen kohdistunut lievä pahoinpitely ovat virallisen syytteen alaisia ja niistä koulu tekee ilmoituksen poliisille. Useimmat omaisuuteen kohdistuvat rikokset, identiteettivarkaus ja loukkauksirikokset ovat yleisimmin asianomistajarikoksia ja niistä asianomistaja voi tehdä rikosilmoituksen, vaikka koulun osalta asia olisi hoidettu muutoin. Väkivallan kohteeksi joutuneen henkilön (oppilas, opettaja tai muu henkilökuntaan kuuluva) on käytävä kouluterveydenhoitajalla/terveyskeskuksessa vammojen toteamiseksi ja niiden hoitamiseksi.

Jokainen seksuaalista häirintää havainnut tai siitä tiedon saanut oppilaitoksen henkilöstöön kuuluva huolehtii siitä, että asiaa lähdetään selvittämään viipymättä. Häirinnän kohteeksi joutunut ja häirintään syyllistynyt ohjataan yksilökohtaisten opiskeluhoillon psykologi- ja kuraattoripalvelujen tai kouluterveydenhuollon palvelujen piiriin. Alle 18-vuotiaaseen opiskelijaan kohdistunut seksuaalirikosepäily ilmoitetaan poliisille ja lastensuojeluun. Kotiin ei ilmoiteta ilmoituksista ilman viranomaisten lupaa.

Akuutin kiusaamistilanteen hoitamisessa on tärkeää vahvistaa kiusatun turvallisuudentunnetta ja tarjota tarvittavaa sosioemotionaalista tukea. Kiusaamistilanteiden käsittelyssä tulee kuitenkin huomioida kiusatun lisäksi myös kiusaajat. Kiusaajan käytöksen taustalla voi olla henkistä pahoinvointia, pelkoa, turvattomuuden tunnetta, tai tarvetta parantaa omaa statusta. On tärkeää, että myös kiusaajat saavat tarvitsemaansa tukea, sekä rakentavampia ajattelu- ja toimintamalleja, jotta vältetään tapahtumien uusiutuminen. Epäsiiallinen käytös tai kiusaaminen edellyttää usein koko ryhmän kanssa käytävää keskustelua pelisäännöistä ja toivotuista tavoista toimia.

Akuutteihin/yksittäisiin kiusaamistilanteisiin puuttuminen

1. TILANTEEN PYSÄYTTÄMINEN

Pysähdy ja pysäytä tilanne. Osoita oppilaille, että otat tilanteen vakavasti.

Kutsu tarvittaessa lisätueksi toinen koulun työntekijä (oppilaan oma luokanopettaja/-ohjaaja/rehtori/kuraattori). Jos tarvitaan akuutteja toimenpiteitä ota yhteyttä poliisiin, ambulanssiin, kouluterveydenhoitajaan. Ota puhelun jälkeen välittömästi yhteyttä myös huoltajiin.

Tapahtunut pitää selvittää osallisten kesken niin pian kuin mahdollista. Etsi sopiva tila ja aika. Pyydä tarvittaessa mukaan oppilaan oma luokanopettaja/-ohjaaja ja tarvittaessa työntekijä Kasvun tuen ryhmästä, rehtori ja/tai opiskeluhoiltoa.

2. TILANTEEN SELVITTÄMINEN

Selvitä tilanne ja sitä edeltäneet tapahtumat sekä osalliset ensin erikseen kiusatun sitten kiusaajien ja mahdollisten silminnäkijöiden kanssa. Kysy kiusatulta, onko jotain vastaavaa tapahtunut aiemmin. Kiusatun kanssa käytävän keskustelun tarkoituksena on lisätä hänen turvallisuuden tunnettaan. Kiusaajan kanssa käydyn keskustelun apuna voidaan käyttää Pikasin mallista muokattua pohjaa (liite 1)

Sovi seuraamuksista kiusaajille sekä mahdollisista tukitoimenpiteistä esim. oppilashuollon tuki kiusatulle ja kiusaajalle -ohjeistuksen mukaisesti (kappale 5.4. Seuraamukset, tukitoimenpiteet ja seuranta). Seuraamukset kirjataan Wilman kurinpitotoimien lomakkeelle. Sovi keinoista, mitä tehdään, jos tilanne toistuu.

Ota yhteyttä alaikäisen kiusatun sekä kiusaajien huoltajiin. Kerro, mitä on tapahtunut ja mitä toimenpiteitä tapahtuneesta seuraa. Voit tarjota kiusatulle/kiusaajille LP-keskustelua.

3. SEURANTA

Arvioi, onko muuta henkilöikuntaa esimerkiksi oppilaiden muita opettajia tarpeen tiedottaa tapahtuneesta

Kartoita tilanne osallisten kanssa sovitun ajan kuluuttua. Varmista, onko tilanne ratkennut vai onko tarvetta jatkoselvityille.

Jos tapahtuneen selvittämiseksi järjestetään tapaaminen, kirjataan tämä ja tapaamiseen liittyvät toimenpiteet sekä kiusatun että kiusaajan Wilman kiusaamislomakkeelle

5.3 Pitkittyneiden ja toistuvien tilanteiden hoitaminen

1. Kiusatun tilanteen selvittäminen

Kun saat tietää kiusaamisesta, keskustele kiusatun kanssa. Selvitä, mitä on tapahtunut, keitä on ollut osallisina sekä miten kauan tilanne on jatkunut. Keskustele luokanopettajan/-ohjaajan kanssa, sovi työnjaosta ja työparista, jonka kanssa selvität kiusaamista. Toimi kiusatun näkökulma ja toiveet edellä. Jos kyseessä on pitkään jatkunut tai vakava kiusaaminen, kerää taustoitavaa tietoa esimerkiksi muilta opettajilta, vertaisilta, huoltajalta. Sovi, milloin ja miten kiusaamista käsitellään yhdessä kiusaajien kanssa. Tiedota huoltajaa.

Huolen herätessä, missä tahansa kohtaa selvittelyä, ota yhteyttä perhesosiaalityöhön/lastensuojeluun/ poliisiin/ Ankkuri-tiimiin/Katusovitteluun. Tiedota huoltajaa.

Konsultoi opiskeluhoitoa, tarjoa kiusatuille opiskeluhoillon tukea, tiedota rehtoria.

2. Kiusaajan/kiusaajien tilanteen selvittäminen

Keskustele tapahtumista kiusaajan/kiusaajien kanssa yhdessä tai erikseen. Kiusaajan kanssa käydyn keskustelun apuna voit käyttää Pikasin mallista muokattua pohjaa (liite 1) Laadi ratkaisukeskeisesti yhdessä kiusaajien kanssa suunnitelma, mitä tehdä tilanteen muuttamiseksi. Sovi asian seurannasta.

Sovi seuraamuksista kiusaajille sekä mahdollisista tukitoimenpiteistä (katso Seuraamukset, tukitoimenpiteet ja seuranta s.19). Seuraamukset kirjataan Wilman kurinpitotoimien lomakkeelle. Sovi, mitä tehdään, jos tilanne toistuu. Tiedota, miten ja milloin asia käsitellään kiusatun kanssa.

Ota yhteyttä alaikäisen oppilaan huoltajiin. Kerro, mitä on tapahtunut, miten tilanteessa edetään ja mitä seuraa, jos kiusaaminen jatkuu.

3. Seuranta ja seuraamukset

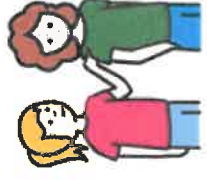
Käsitteilypalaveri. Keskustele työpari apunasi kiusatun ja kiusaajien kanssa kiusaamisesta ja erityisesti sen vaikutuksesta kiusatun elämään. Käytä kiusaamisen sijaan tekojen oikeita nimiä. Varmista, että kaikilla osapuolilla on turvallinen olo. Sovi kaikille osapuolille tarvittavista tukikeinoista ja siitä, miten tilanteessa edetään ja mitkä asiat otetaan ensitavoitteiksi. Sovi seurannasta ja seurantapalaverista. Tee kirjaukset Wilman kiusaamislomakkeelle. Ota yhteyttä kotiin ja voit tarjota kiusatulle/kiusaajille LP-keskustelua.

Seurantapalaveri 1. Selvitä työparin kanssa, miten edellisen tapaamisen tavoitteisiin on päästy. Jos tavoitteisiin on päästy, annetaan positiivinen palaute. Jos kiusaaminen on jatkunut samanlaisena ja edistystä ei ole kiusaajien puolelta tullut, pidetään kiusaajalle kasvatuskeskustelu, jossa huoltajat ovat mukana. Sovi uusi seurantapalaveri ja tavoitteet. Tavoitteena on saada kiusaaminen loppumaan kokonaan. Tee kirjaukset Wilman kiusaamislomakkeelle. Voit tarjota kiusatulle/kiusaajille LP-keskustelua, jos sitä ei ole vielä käyty.

Seurantapalaveri 2. Selvitä työparin kanssa, miten edellisen kerran tavoitteisiin on päästy. Jos tavoitteisiin on päästy, anna positiivinen palaute ja mietitään seuraava tavoite. Jos kiusaaminen on jatkunut samanlaisena ja mitään edistystä ei ole kiusaajien puolelta tullut, pidetään kiusaajalle ATR-palaveri/LP-neuvonpito.

Jos kiusaaminen yhä jatkuu annetaan kiusaajalle kirjallinen varoitus ja tehdään lastensuojelutalutus. Jos koulun keinot ovat käyty, tilanne kriisiytyy ja kiusaaminen jatkuu siirrytään tehostuvan moniammatillisen tuen purkutyöskentelyvaiheeseen. Jos purkutyöskentely ei ole tuottanut tuloksi, erotetaan kiusaaja määrääjäksi ja ohjataan hänet opiskeluhoitopalveluihin.

5.4 Seuraamukset, tukitoimenpiteet ja tilanteiden seuranta

Mahdollisia tukitoimenpiteitä kiusatulle	Mahdollisia tukitoimenpiteitä ja seuraamuksia kiusaajalle	Mahdollisia tukitoimenpiteitä koko luokalle
<ul style="list-style-type: none"> Tuen tarpeen arviointi Keskustelukertoja kuraattorin/psykologin/psykykkarin/terveydenhoitajan/nepsy-valmentajan kanssa Koulun ulkopuolinen hoitokontakti Yhteyttä huoltajaan pidetään yllä ja sitä kautta lapsen tukeminen ja tilanteen seuranta kotona Koulupäivän turvaaminen esimerkiksi tehostettu ja lisätty aikuisten määrää välitunneilla/siirtymätilanteissa <p>Kirjaaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> Sovitut toimenpiteet kirjataan Wilmaan (oppilaan sivu -> muistio -> lisää uusi -> kiusaamislomake) 	<p>Tukitoimenpiteet</p> <ul style="list-style-type: none"> tunne- ja vuorovaikutustaitojen tukiovetus Sovittelu (joko oman yksikön Aseman lapset-koulutuksen saaneiden työntekijöiden kanssa tai Pohjanmaan sovittelutoimiston kanssa. Keskustelukertoja kuraattorin/psykologin/psykykkarin/terveydenhoitajan/nepsy-valmentajan kanssa Keskusteluyhteyden ylläpito oppilaan huoltajien kanssa ja sitä kautta lapsen tukeminen ja tilanteen seuranta kotona Lastensuojeluilmoitus Koulun ulkopuolinen tuki esim.Soitien hoitokontakti <p>Seuraamukset</p> <ul style="list-style-type: none"> Kasvatuskeskustelu Jälki-istunto Kirjallinen varoitus Rikosilmoitus Määräaikainen koulusta erottaminen <p>Kirjaaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> Sovitut toimenpiteet kirjataan Wilmaan (oppilaan sivu -> muistio -> lisää uusi -> kiusaamislomake) 	<ul style="list-style-type: none"> Tehostetaan koko luokan/ryhmän ryhmäytymistä ja tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelua
		

5.4 Katusovittelu (Aseman lapset)

Katusovittelu on Norjassa kehitetty työmuoto, jonka Aseman Lapset ry on mukauttanut Suomen olosuhteisiin. Katusovittelu on sovittelun kenttää täydentävä toimintamalli, jota sovelletaan rikoksiin ja riitoihin, joissa on osallisina alle 18-vuotiaita lapsia tai nuoria. Merkittävin ero verrattuna lakisääteiseen rikos- ja riita-asioiden sovitteluun on se, että katusovittelussa vähintään yksi sovittelijoista on kasvatustalant ammattilainen. Tyypillisimpiä katusovitteluvia tapauksia ovat nuorten keskinäiset pahoinpitelyt, vahingonteot ja pitkittyneet koulukiusaamistapaukset. Myös lähisuhdeväkivaltatapauksia on katusoviteltu.

Katusovitteluun koulutetaan 1-2 työntekijää. Veteli kouluttaa syksyn 2024 aikana kaksi työntekijää katusovitteluun. Koulutus on dialoginen, vuorovaikutteinen ja sisältää harjoituksia päivien aikana. Käsiteltäviä teemoja ovat muun muassa nuorten konfliktit, nuorten kehitys ja stressikäyttäytyminen, restoratiivisuuden käsite sekä sovitteluprosessi kokonaisuudessaan.

6 KOULUN ULKOPUOLISET TUKITOIMET

6.1 Ankkuritiimi

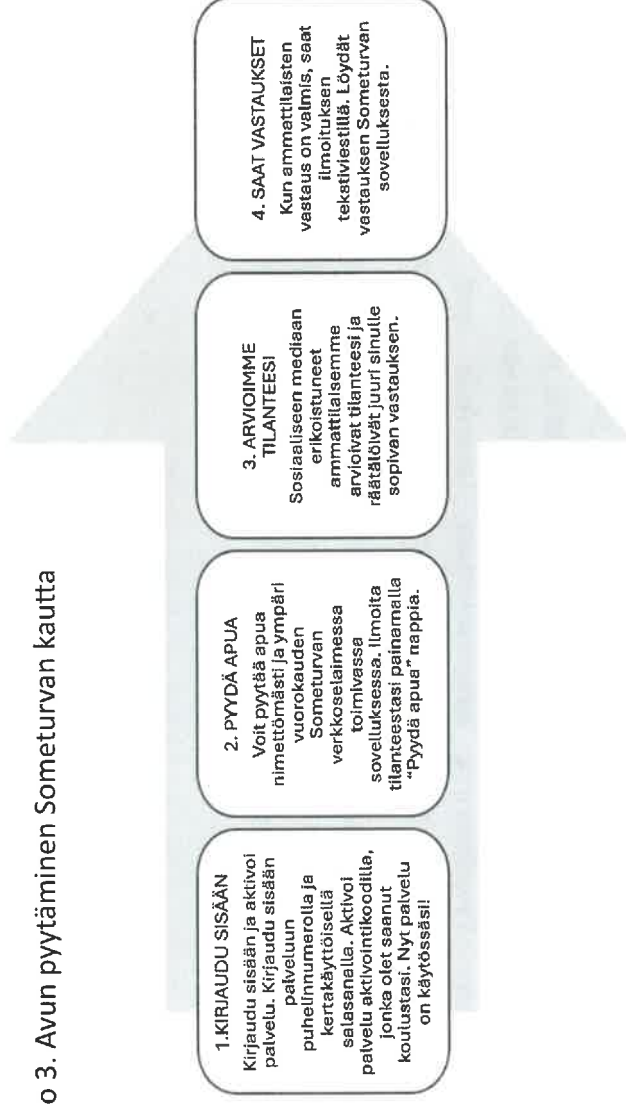
Poliisi osallistuu kasvatustyöhön tarjoamalla ennaltaehkäisevää opetusta kouluissa. Poliisi voi kertoa kiusaamisesta ja turvallisesta somekäyttäytymisestä. Poliisin vierailut kouluilla voivat olla yleistä valistusta tai kohdentua johonkin erityiseen esille nouseeseen ilmiöön. Poliisi voi olla myös mukana myös yksittäisten tapahtumien selvittelyssä.

Keski-Pohjanmaan alueella toimii ankkuritiimi, joka pyrkii edistämään nuorten hyvinvointia ja ennaltaehkäisemään rikoksia. Ankkuri-malli perustuu moniviranomaisyhteistyöhön, jossa eri viranomaiset työskentelevät yhdessä (kaksi poliisia, nuorisotyöntekijä, sosiaaliohjaaja ja psykiatrinen sairaanhoitaja). Ankkuritiimin toimisto sijaitsee Kokkolassa. Tiimi käsittelee kaikki alle 18-vuotiaiden tekemiksi epäillyt rikokset ja rikolliset teot sekä poliisiin ja muiden viranomaistahojen tekemät lastensuojeluilmoitukset, jotka koskevat alaikäisten päihteiden käyttöä tai rikollista toimintaa.

6.3. Someturvan oppimateriaali

Someturva on asiantuntijoiden kehittämä digitaalinen palvelu, jonka kautta on mahdollista saada nimettömästi apua netissä, peleissä ja somessa kohdattuihin ikäviin tilanteisiin. <https://www.someturva.fi/schools/onboarding/#palvelu> Someturvan tiimissä on someen erikoistuneita juristeja ja sosiaalipsykologeja. Someturvan sovelluksen kautta oppilas saa ammattilaisten tekemän arvion ja neuvoja tilanteen ratkaisemiseen. Someturvan avun kohderyhmä on 5-9.luokkalaiset. Someturva pitää sisällään ohjeita somessa suojautumiseen ja psykososiaalisen ensiavun, toimintasuositukset ja oikeudellisen arvion. Lasten kanssa työskentelevillä ammattilaisilla on käytössään someturvan verkkosovelluksen oma ammattilaisten käyttöliittymä. Sen kautta he voivat pyytää apua oppilaan puolesta, yhdessä hänen kanssaan tai ilmoittaa omasta työhön liittyvästä somen ongelmatilanteesta.

Kuvio 3. Avun pyytäminen Someturvan kautta

Someturvan oppituntimateriaalit ovat somekiusaamiseen ja -häirintään erikoistuneiden asiantuntijoiden laatimia tuntuuunnitelmiä. Tuntuuunnitelmiä löytyy eri-ikäisille oppilaille sekä alakouluun että yläkouluun. Someturvan valmiita oppimateriaaleja käytetään niiden oppiaineiden tunneilla, joihin se soveltuu ja lisäksi esimerkiksi luokanohjaajan tunneilla. Materiaaleissa aiheet käsitellään käytännönläheisesti tapausesimerkkien avulla. Kukin oppituntimateriaali koostuu videoista ja pdf-muotoisesta opettajan ohjeesta

7 TUKIMATERIAALIA

7.1 Kiusaamisen vastainen työ (OPH)

Opetushallitus on julkaissut oppaan, jossa käsitellään kiusaamisen vastaista työtä kouluissa etenkin ilmiön ennaltaehkäisyn ja siihen puuttumisen näkökulmasta. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/kiusaamisen-vastainen-tyo-kouluissa-ja-oppilaitoksissa> Opa on tarkoitettu perusopetuksen koulujen ja toisen asteen oppilaitosten kiusaamisen vastaisen työn tueksi. Materiaalista löytyy esimerkiksi oppilaalle laadittu huoneentaulu, miten ennaltaehkäistä kiusaamista ja miten toimia, jos itse kohtaa tai kaveri kohtaa kiusaamista. Huoneentaulut on myös käännetty usealle eri kielelle. Huoneentaulun muistilista käydään oppilaiden kanssa läpi ja huoneentaulut "Toimi näin kiusaamistilanteessa" ovat näkyvillä luokissa ja käytävillä.

Opetushallitus on tuottanut kasvatus- ja koulutusalan ammattilaisille ja huoltajille tarkoitetun lyhytvideosarjan. Videot auttavat tunnistamaan lasten ja nuorten kokemaa kiusaamista, häirintää, syrjintää ja väkivaltaa. Videoissa kerrotaan, miten niihin voi puuttua turvallisuutta ja terveyttä edistävillä tavoilla. https://www.youtube.com/playlist?list=PLsBm4tVhwD2E_CtDxK87_03Bhf73JnU9y

7.2 Linkkilista

Ryhmyttämisideoita yläkoulun luokanhajaajan tunneille, Luokanhajaajan käsikirja, oppilaan- ja opinto-ohjauksen kehittämishanke 2003-2007
<https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Luokanhajaajan%20k%C3%A4sikirja.pdf>

Vinkkejä tukioppilastoimintaan, Mannerheimin lastensuojeluliitto
<https://www.mll.fi/ammattilaisille/kouluille-ja-oppilaitoksille/tukioppilastoiminta/koulussa/toiminta-vuoden-aikana/>

Someturvan oppituntimateriaaleja <https://www.someturva.fi/lessons/schools/>

Miten puuttua pienten lasten ja alakouluikäisten loukkaavaan käytökseen, Väestöliitto, Pisarapuuttuminen kiusaamisen ja häirinnän ennaltaehkäisyyn 2020
<https://www.hyvakysymys.fi/artikkeli/pisarapuuttuminen-kiusaamisen-ennaltaehkaisyyn/>

Mielen hyvinvointia vahvistavia harjoituksia nuorille, Mieli Ry, Hyvän mielen materiaalit nuorille,
<https://mieli.fi/materiaalit-ja-koulutukset/materiaalit/hwan-mielen-treenivihko-nuorille/>

Materiaalia nuorten mielenterveystaitojen vahvistamiseen, Mieli ry, Nuorten kanssa käytettävät materiaalit
<https://padlet.com/mielenterveydenvahvistajat/nuorten-kanssa-kytettavat-materiaalit-1fborf1es7px>

Tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettamisen tukena voi lisäksi käyttää alaluokilla Askeleittain-ohjelmaa ja luokilla 7-9 Mieli ry:n Mielen hyvinvointi -materiaalia.

Keskustelun kulku kiusaajan kanssa (Pikasin mallista muokattu)

1. Heti suoraan asiaan

Lähdetään liikkeelle todetusta kiusaamistilanteesta. Opettaja esittelee tietoonsa tulleen kiusaamisen kiistämättömänä tosiseikkana. Lapselle kerrotaan, että hänen tiedetään kiusanneen. Lähdettä ei kerrota eikä oppilaan kanssa jäädä väittelemään.

"Tiedätkö, miksi olet täällä?"

"Tiedän, että olet ollut mukana kiusaamassa..."

2. Kiusaajan oma selitys tilanteesta

Oppilas saa tilaisuuden selittää tilanne ja häntä kuunnellaan. Tässä vaiheessa ei käytetä miksi-kysymyksiä.

"Kerro nyt omin sanoin, mitä tapahtui?"

Kerrotaan, että kiusaamisesta tullaan ilmoittamaan oppilaan kotiin.

3. Vedotaan kiusaajan eläytymiskykyyn

"Miltä luulet... tuntuvan?"

Kiusaaja saattaa sanoa, ettei tiedä. Tällöin pyydetään häntä eläytymään ja arvaamaan.

"Entä, jos itse olisit ollut itse samassa tilanteessa?"

"Onko sinuun itseesi kohdistunut kiusaamista?"

4. Kysytään kiusaajan ratkaisuehdotuksia tilanteen korjaamiseksi

Tämä on keskustelun tärkein vaihe, johon pyritään siirtymään melko nopeasti. Oppilaita pyritään saamaan jonkinlainen ratkaisuehdotus. Oppilaan tekemiä ehdotuksia vahvistetaan ja mikä tahansa vähänkin rakentava ja järjellä ehdotus hyväksytään. Ellei ratkaisuehdotusta tule, aikuinen ehdottaa jotain itse.

"Mitä sinä itse voisit tehdä tilanteen korjaamiseksi?"

"Miten asian voisi hyvittää?" (Ohjataan pyytämään anteeksi, jos oppilas ei itse sitä ehdota.)

5. Tuetaan ja autetaan ratkaisun muodostumisessa

Heti kun jokin ratkaisuehdotus on saatu aikaan, annetaan tunnustusta ja rohkaisua.

"Hyvä, tuota kannattaa mieltää/kokeilla."

"Miten sen käytännössä toteuttaisit?"

6. Päätös suunnitelmasta

Laaditaan konkreettinen toimintasuunnitelma. (Kuka tekee ja mitä tekee?)

"Tehdään siis huomisesta alkaen niin, että..."

Keskustelu päätetään toteamalla: "Kuulostas hyvältä, tee niin ja tavataan uudelleen ensi viikolla ja katsotaan miten menee."

7. Seurantakeskustelu käydään kahden kesken oppilaiden kanssa.

Seurantakeskustelun tarkoitus on todeta tilanteen muuttuneen paremmaksi (mikäli näin on tapahtunut) ja antaa kiitosta.

